

BOBULE KOLEM NÁS [3]

Období zrání plodů přináší potěšení z krásy a rozmanitosti, ale také starost, pokud krásnou bobuli omylem či ze zvědavosti požije dítě. První starostí lékaře, který rozhoduje o nutnosti a urgentnosti zásahu, je určení rostliny. Z praxe známe, že rodina nebo doprovod nám obvykle poskytuje jen kusé informace a neví často nejen název rostliny, ale ani ji nepřinesou k identifikaci s sebou. Pokud se tyto informace zkombinují s laickými botanickými znalostmi lékaře, může dojít k značným problémům. Velmi nám v těchto případech pomáhá, můžeme-li ukázat rodičům alespoň obrázek či fotografii plodu, listu nebo celé rostliny.

Na toulkách přírodou, v zahradách a v parcích jsem pořídil několik fotografií, které bych Vám nyní chtěl postupně nabídnout s jediným účelem – usnadnit rozpoznání rostliny a rychlé stanovení její jedovatosti. Po domluvě s redakcí časopisu *Pediatric pro praxi* je fotoseriál připraven tak, aby bylo možné jednotlivé díly skládat do složky, kterou můžete v ordinacích a na pohotovosti nabídnout k nahlédnutí rodičům k snadnější identifikaci inkriminované rostliny. Rostliny nejsou řazeny systematicky. Kritéria jedovatosti jsou záměrně uvedena obecně. Další informace lze nalézt v literatuře nebo zjistit v toxikologickém informačním centru.

V zahradách a parcích jsou stále častěji vysazovány nám neznámé okrasné rostliny a jejich kultivary, s jejichž určením mohou být značné problémy. Máte-li v okolí rostlinu s bobulemi, kterou byste rádi identifikovali, zašlete prosím kvalitní fotografie – nejlépe celou rostlinu a detail listu a plodu, na mou adresu. Všechny došlé obrázky bychom rádi na konci seriálu uveřejnili. Seznam použité literatury a zdroje budou uvedeny v posledním díle.

Antonín Gabera

Střemcha obecná | *Prunus padus*

Popis rostliny

Strom nebo keř, většinou větší než 2 metry. Větve přímé nebo převislé. Listy jsou krátce řapíkaté, eliptické až vejčité s ostře pilovitým okrajem, na lici tmavozelené a lysé, na rubu bledší, lysé nebo v úžlabí žilek chlupaté. Rozemnuté mladé listy voní po hořkých mandlích. Květy jsou v barvě bílé a mají 5 korunních plátků, uspořádaných do bohatých květních převislých hroznů. Kvete v dubnu a v květnu. Plody jsou peckovičky a mají 6–9 mm v průměru. Pecky jsou na povrchu drsné. Nezralé plody jsou zelené, zralé lesklé černé, dozrávají v červenci a v srpnu. Rostlina je hojně rozšířená v lužních lesích, podél vodních toků, vlhkých lesních pláštů a křovinách, je často vysazována v parcích a zahradách.

Jedovatost rostliny

Jedovatá je celá rostlina, zejména listy, kůra a semena. Obsahuje glykosidy amygdalin a prunasin – v dužnině peckovic nejsou obsaženy.

Střemcha viržinská | *Prunus virginiana*

Popis rostliny

Tento druh pochází ze Severní Ameriky, zřídka je pěstován a vysazován v lesích.

Jedovatost rostliny

Jedovatá je celá rostlina, zejména listy, kůra a semena. Obsahuje glykosid amygdalin.

Tis červený | *Taxus baccata***Jedovatost rostliny**

Jedovatá je celá rostlina mimo červeného mnišku obklopujícího semeno. Obsahuje alkaloid taxin (A, B, C), v kůře a v semenech je navíc myricylalkohol milosin a menší množství efedrinu.

Popis rostliny

Keř až strom, stále zelený, dvoudomý. Kůra má hnědočervenou, později šedohnědou borku, která se odlupuje ve velkých šupinách. Listy jsou ploché, jehlicové, 15–35 mm dlouhé, oboustranně uspořádané hřebentě do plochy, velmi krátce řapíkaté, na konci zašpičatělé. Lícová strana má leskle tmavozelenou barvu, rubová strana je matná, světle zelená. Kvete v březnu a dubnu. Semena jsou jednotlivě, elipsoidní nebo vejcovitého tvaru, 6–8 mm dlouhá, částečně obklopena pohárkovitým, rumělkově červeným míškem slizovité konzistence, který shora semeno neuzavírá. Semena dozrávají od srpna do října. Roste ve stinných lesích, údolích řek, je vysazován v parcích a zahradách. Okrasné kultivary se mohou lišit od základního popisu.

Rakytník řešetlákový | *Hippophae rhamnoides***Jedovatost rostliny**

Plody jsou po úpravě jedlé.

Popis rostliny

Keř nebo malý strom, trnitý. Mladé letorosty jsou stříbřité, později hnědavě zelené. Listy střídavé, čárkovitě kopinaté, celokrajné, na rubu stříbřité až hnědočerveně drobně šupinkaté. Kvete od března do května. Květy jsou uspořádané do klásků. Plody jsou oranžově červené, hnědě tečkované, zřídka žluté. Dozrávají v září a na větvích vydrží do mrazů. U nás je často pěstován okrasně, ve střední Evropě roste na písčitých a kamenitých březích řek.

Hloh obecný | *Crataegus laevigata*
Hloh jednosemenný | *Crataegus monogyna*

Popis rostliny

Keř nebo strom. Výška až 5 metrů, trnitý, trny kolem 1,5 cm dlouhé. Listy jsou střídavé, krátce řapíkaté, v horní polovině laločnaté. Květy tvoří vrcholíčnatá květenství, mají 5 bílých až růžových korunních plátků. Květy nepříjemně páchnou. Kvete v květnu a v červnu. Plodem jsou vejčité kulovité malvice 8–12 mm dlouhé. Dozrávají v září a říjnu. Na našem území volně roste a je okrasně pěstováno přes 20 druhů hlohů, které se vzájemně velmi snadno kříží, kříženci se mohou lišit od základního popisu.

Jedovatost rostliny

Plody nejsou jedovaté.

Hlohyně šarlatová | *Pyracantha coccinea*

Popis rostliny

Keř s trny. Listy jsou kožovité, podlouhle kopinaté až úzce eliptické, jemně vroubkované. Listy přezimují. Květy jsou v bohatých chocholících, barvu mají bílou až růžovou. Plody – kulovité malvice, oranžové, cihlové nebo ohnivě červené, velikost 5–6 mm. U nás je pěstován v parcích a zahradách jako okrasná rostlina.

Jedovatost rostliny

Plody jsou velmi málo jedovaté.

Trnka obecná | *Prunus spinosa***Jedovatost rostliny**

Jedovatou částí je semeno („jádro“) obsahující kyanogenní glykosidy – amygdalin. Ostatní části nejsou jedovaté.

Popis rostliny

Keř až 3 metry vysoký. Postranní drobné větvičky se mění v trny čili kolce. Listy mají vejčité až kopinatý tvar. Květy jsou bílé, kvete ještě před rozvitím listů v dubnu a v květnu. Plody jsou kulovité peckovice, trnky, ojnělé, modročerno (fialové) barvy, 8–15 mm v průměru. Trnky mají silně svíravou trpkou chuť. U nás roste velmi hojně na křovinatých stráních, na mezích, na pasekách.

Mišpule obecná | *Mespilus germanica***Jedovatost rostliny**

Plody jsou jedlé, požitelné po přejití mrazem, kdy změkknou „na hniličku“.

Popis rostliny

Keř nebo strom, výška až 6 metrů. Někdy trnitý. Mladé větve plstnatě chlupaté. Listy opadavé, úzce eliptické až podlouhle kopinaté, celokrajné nebo v horní části jemně pilovité, na rubu hustě chlupaté. Květy jednotlivé, bílé. Kvete v květnu a v červnu. Plody jsou malvice, kulovité až lehce hruškovité, žluté až bronzově hnědé, 2–4 cm v průměru. V ČR je pěstována v okrasných a ovocných zahradách (středověká ovocná dřevina), občas zplaňuje.

Určení stupně jedovatosti

rostliny velmi silně jedovaté

rostliny silně jedovaté

rostliny jedovaté

rostliny málo jedovaté nebo nejedlé

rostliny jedlé

Připravil:

MUDr. Antonín Gabera

Dětská klinika IPVZ, Masarykova nemocnice

Ústí nad Labem

e-mail: antonin.gabera@mnul.cz